

37. Orr W.C., Sohal R.S. Extension of life-span by overexpression of superoxide dismutase and catalase in *Drosophila melanogaster* // *Science*. – 1994. – Vol. 263. – P. 1128-1130.
38. Perls T.T., Alpert L., Frett R.C. Middle-aged mothers live longer // *Nature*. – 1997. – Vol. 389. – P. 133.
39. Phillips J.P., Campbell S.D., Michaud D., et al. Null mutation of copper/zinc superoxide dismutase in *Drosophila* confers hypersensitivity to paraquat and reduced longevity // *Proc. Natl. Acad. Sci. USA*. – 1989. – Vol. 86. – P. 2761-2765.
40. Pierpaoli W., Maestroni G.J.M. Melatonin: a principal neuroimmunoregulatory and anti-stress hormone: its anti-aging effect // *Immunol. Lett.* – 1987. – Vol. 16. – P. 355-362.
41. Pierpaoli W., Regelson W. Pineal control of aging: effect of melatonin and pineal grafting on aging mice // *Proc. Natl. Acad. Sci. USA*. – 1994. – Vol. 91. – P. 787-791.
42. Puca A.A., et al. A genome-wide scan for linkage to human exceptional longevity identifies a locus of chromosome 4 // *Proc. Nat. Acad. Sci. USA*. – 2001. – V. 98. – P. 10505-10508.
43. Richardson A., Semsei I. Effect of aging on translation and transcription // *Rev. Biol. Res. Aging*. – 1987. – Vol. 3. – P. 467-483.
44. Roth G.S., Ingram D.K., Cutler R.G., Lane M.A. Biological effects of caloric restriction in primates // *Успехи геронтології*. – 1999. – Т. 3. – С. 116-120.
45. Sugawara O., Oshimura M., Koi M., Annab L.A., Barrett J.C. Induction of cellular senescence in immortalized cells by human chromosome I // *Science*. – 1990. – Vol. 247. – P. 707-710.
46. Touitou Y., Fevre M., Lagoguey M. et al., Age and mental health related circadian rhythms of plasma melatonin, prolactin, luteinizing hormone and follicle stimulating hormone // *J. Endocr.* – 1981. – Vol. 91. – P. 467-475.
47. Weindruch R., Sohal R.S. Caloric intake and aging // *The New Engl. J. Med.* – 1997. – Vol. 337. – P. 986-994.
48. Weinert B.T., Timiras P.S. Theories of aging // *J. Appl. Physiol.* – 2003. – V. 95. – P. 1706-1716.
49. Zalensky A.O., Tomilin N.V., Zalenskaya I.A. et al. Telomere-telomere interactions and candidate telomere binding protein(s) in mammalian sperm cells // *Exp. Cell Res.* – 1997. – Vol. 232. – P. 29-41.

о. ВАСИЛЬ ЗІНЬКО, О.В. ОГІРКО
ВПЛИВ ДУШІ НА ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ

В роботі розглядаються проблеми здорового способу життя, які ґрунтуються на впливі душі на здоров'я людини та на засобах природної медицини.

В работе рассматриваются проблемы здорового способа жизни, которые основываются на влиянии души на здоровье человека и на средствах естественной медицины.

The problems of healthy method are in-process examined lives which are based on influence of the soul on a health man and on facilities of natural medicine.

"Не можна лікувати тіло, не лікуючи душі"

Сократ

Спочатку проаналізуємо поняття життя. В латинській мові життя - це "motus immanensio", що в перекладі на українську мову означає - відсебіжний рух, тобто рух від самого себе. З філософської точки зору життя - це спосіб існування. Життя людини діє само від себе та виконує ряд важливих функцій. Життя не походить від людини, тобто вона не є його творцем, ні власником. Ним не керує випадок, сліпа доля, безіменна необхідність, а трансцендентне, мудре і добре Єство, Першопричина, Абсолют, що називається Богом - джерело всього існуючого, від Якого ми щохвилини відчуваємо свою залежність. Великий учитель Церкви святий Августин (354 - 430 рр.) не випадково писав: "Людино, Бог, що створив тебе без тебе, спасти тебе без тебе не зможе".

Душа - це своєрідний двигун або рушій цього відсебіжного руху. Стародавні філософи з практики та спостереження завжди поділяли життя на три ступені: рослинне чи вегетативне, тваринне чи чутливе й розумове чи раціональне. Цим останнім ступенем життям втішається і є

визначена людина. До цього ж душа людини, у протизагуг душам рослинним і тваринним - безсмертна. І про це вже знали стародавні філософи як, наприклад, Сократ, Платон й Аристотель.

Здоров'я - це ужиток усіх органічних частин тіла й ясно, що душі. У передмові статуту Всесвітньої Організації Охорони Здоров'я (ВООЗ) міститься славнозвісне визначення здоров'я як: "весьний фізичний добробут, психологічний та ментальний, радше ніж брак хвороби" - цей вислів є актуальним і сьогодні.

Дані про людську душу

Визначеність людської душі походить з того, що вона має два роди функцій, які досконало між собою різняться. Перша охоплює матеріальні прояви людини, що зводяться до рухів, якості яких можна виміряти, а друга функція - це якісні прикмети як, наприклад: думка, воля, почування. До першої категорії підходить вага, обсяг, нечинність, тощо. Людина складається з матеріального - тіла і його фізичних прикмет та духовного - душі та її прикмет - розуму й волі.

Єдність душі

Хоча в людині діють чинності рослинної (волосся) та тваринної (тіло) природи, то однак у людині ці три функції виконує одна душа. Іншими словами людина має душу, що охоплює чинності рослинні, тваринні й інтелектуальні. Усі прояви цих трьох душ в'яжуться в одне "я" і тим самим душа є в нас тільки одна, а не дві чи й три. Ми тим самим відчуваємо тотожність нашої душі на протязі цілого нашого життя з його різними змінами. А за тотожністю чи ідентичністю, значить тінь, йде відповідальність.

Хоча матеріалісти намагалися звести душевні прояви до збірки явищ, проте однаке це неправильно і сама щоденна спостережливість показує, що душа є суттю, чи субстанцією. А субстанція - це тривала дійсність, джерело і підвалина усіх явищ життя.

Запам'ятаймо, що душа є одна й неподільна, бо маємо одне відчуття та спостереження про матеріальні речі. А коли душа мала б частини, тоді б не могла мати одинокого спостереження. А тому, що душа є однією сутністю-субстанцією, то може виконувати рефлексію, значить може звернутися до себе як до цілості.

Душа є духовна, тобто незалежна від матеріальних складників у своїм існуванні та й у своїй різних чинностях. Душа є незалежна від допомоги матеріальних чи тілесних складників. Представляє свої вищі функції інтелекту і волі та може існувати сама без тіла.

Коли чинності розуму і волі не залежать від матеріальних умов, то тим самим вона духовна - спиритуальна. Однак людська душа не є чистим духом та й тим самим є неповною суттю, бо визначена бути злучена з тілом. Значить, вона є складена субстанція, яка представляє людську особу.

Злука душі з тілом є субстанціальна, суцща. Щодо цього питання, то між філософами поставили різні помилкові твердження. Маємо на увазі: Малєбранше, Декарта, Лєйбніца. Юм вважав душу матерією, а протилежно думав Берклей.

Тіло й душа людини - це не дві дійсності, що відокремлені одна від одної. Тіло - це жива матерія злучена з душею. Тіло, маючи здатність до живлення, руху, відпочинку, розмноження підлягає під закони матерії, тобто, зокрема, під закон смерті. Людська душа оживляє тіло, виявляє душову спроможність абстрактно мислити, творити ідеї, оцінки, міркування, вільно приймати рішення. Вона не зазнає тілесної смерті і не може розкладатися. Душа людини безсмертна, має свій початок із моменту зачаття і відповідає за вчинки особи.

Душа й тіло - це субстанціальна одиниця, значить душа в тілі не є як керманіч корабля. Душа як твердить сучасна філософія, є ціла в цілому тілі і вповні в кожній частині тіла. Пригадаймо, що душа єдина субстанція, в якій усі чинності є між собою солідарні [3].

Призначення душі

Душа не вмирає, подібно як писав наш Кобзар: "Не вмирає душа наша, не вмирає воля, і не вмирає ні в оере на дні моря поля..." Безсмертність - це така у прикмета чогось, що не може вмерти.

Три умови безсмертя душі: по розлучі з тілом вона живе далі; зберігає свою тотожність; її життя продовжується в безконечність. Фальшиві погляди в цій справі мають так звані пантеїсти, які вважають, що душа по залишенні тіла ніби тратить свою тотожність.

Докази на безсмертя душі: щось може пропасти саме собою і випадково, а душа незалежна і не розкладається та випадково не гине, бо її існування не залежить від тіла, як у рослин та тварин. Це метафізичний доказ.

Тут доречний і моральний доказ. Бог, що створив душу у Своїй справедливості, хоче виправдати душу за її морально добрі вчинки, чи й покарати за злі вчинки. А якщо душа, нібито

вмре, то кого ж тоді Господь буде нагороджувати і кого карати? Власне так звані "свідки Єгови" заперечують безсмертя людської душі та існування пекла. І навіщо людям така облудна релігія? Ісус Христос наголошував: "Не бійтеся тих, що вбивають тіло, душі ж убити не можуть; а бійтеся радше того, хто може погубити душу і тіло в пеклі" (Мт. 10, 28).

Знання і доброта Божа не можуть допустити, щоб душа минулася. Бог є від віків, тобто був і є та й буде повік, а людини не було, але є, живе, і житиме повік. А житиме у двох дійсностях: у небі або в пеклі. Це залежить від заслуг чи провини людини.

Докази існування душі

Окрім матеріального тіла людина має нематеріальну (духовну) душу, про яку свідчить найперше наша думка. Існування душі пізнаймо з її діянь, праці. Найважливішим ділом душі є думка: кожний предмет, слово, звук викликає в нас відповідний образ, а на основі образів ми творимо різні думки. З них робимо різні висновки і доходимо до пізнання всіляких правд [4].

Наше тіло, матерія, земля не можуть породжувати думки, бо думка перевищує матерію.

Думка духовна, бо немає в собі нічого матеріального. За допомогою своєї думки людина може вийти понад себе (коли думає про минуле, майбутнє), а тіло залишається на місці - воно нездатне до цієї подорожі з думкою. Отже, душа і думка, що з неї виходить, є не тілом, не матерією, але якоюсь вищою, розумною сутністю, тобто є духом.

Те, що думка є чимось духовним (нематеріальним) пізнаємо з того, що її не можна розкласти на частини. Матерія має свій об'єм, розміри. Людина із своїх думок робить різні висновки (коли, наприклад, бачимо когось сумного - робимо висновок, що сталося якесь нещастя). А людина постійно щось обмірковує, бо має розум, тобто душу.

Про існування душі теж свідчить внутрішня призадумка. Інколи людина так задумується, що забуває про все (особливо, коли молиться) — це вказує на те, що ми окрім тіла посідаємо ще щось, що має своє власне життя і свій круг діянь, - а саме душу, яка тісно злучена з тілом і свої враження відображає через тіло. Але не тіло спричинює те, що душа бачить, чує та ін., тільки душа - оживляє тіло, вона дає йому здатність бачити, чути, а саме тіло без душі є мертвим.

Отже, крім тіла, крім матерії, маємо щось відмінне від них - душу, якої неможливо доторкнутися, але пізнаємо її з діл, чинностей [4].

Думка не є витвором мозку, а душі. Правдою є те, що мозок конче необхідний для думання, але не у всіх створює думки. Він тільки необхідна умова, необхідний засіб (знаряддя) до думання. Адже і після смерті в людини залишається мозок, який вже не думає. Він є тільки знаряддям душі, яким послуговується людина, через якого вона передає свою думку. Якщо мозок здоровий, тоді й думка добра, логічна, а якщо захворіє, то думка виходить нечітка, нелогічна. Але з того ще не виходить, що мозок відтворює думку. Її мусить укласти розумна людська душа, яка тільки передає її через мозок. Коли б наші духовні чинності були тільки витвором мозку, то всі мусіли б однаково думати, бо всі мають однаковий мозок. Тому духовне життя не можна приписувати мозкові.

Якби людина не мала душі, то не було б і мови між людьми. Без душі ніяк не можна пояснити людської мови. Бо мова це ніщо інше, як озвучена думка, як теж і думка є тільки тихою мовою. А вище доказано, що думка є актом душі.

Такого мистецького складного завдання сама матерія без духу не довершила б ніколи. Без душі людина в своїй мові не стала б вище понад рев звірів. Розумно може говорити тільки людина, бо вона має духовну душу.

Людина наділена теж свобідною волею. Почуваємо в собі різні бажання (їди, сну, гри і т. ін). Подібні бажання мають і звірі. Але ми можемо свої бажання і нахили стримувати чи запанувати над ними, а звірі цього не можуть. Акт людської волі не є матеріальний, бо інакше він зійшовся б з нашими тілесними намаганнями. Отже, в нас є щось вище від матерії, - а це є душа.

Людина крім матеріальних бажань має вищі, духовні бажання. Вона бажає любові, добра, щастя і т. ін. Часто відчуваємо у собі внутрішню боротьбу між бажаним, але не завжди вигідним добром, і не бажаним, але подекуди вигідним злом. Це також доказ того, що є душа, яка противиться бажанням тіла. Кожна людина свідомо своєї свобідної волі (їду на розвагу, хочу або не хочу). Без свобідної волі немає ні обов'язку, ні відповідальності, ні заслуги, ні провини. Моральне життя без свобідної волі була б нісенітницею [4].

Людина теж відчуває самосвідомість свого "Я" (свідомість нашої особистості), а це також переконує нас про існування душі, яка оживляє наше тіло. Кожна людина всюди й повсякчас є свідомо та певна, що вона завжди є та сама, хоча й стає з часом іншою, але ніколи не стає кимсь іншим.

Підставою свідомості свого власного "Я" є не тіло, бо воно все змінюється, а деякі частини його навіть гинуть. Отже, ясно, що крім тіла є щось також незмінне, яке все залишається тим самим, а це є душа.

Душа становить нашу особистість, неповторність, унікальність та не залежить від тіла, не росте разом з ним, не є слабшою в менших та слабших тіл, ані не є ні більшою й сильнішою в більших і сильніших тілах. Старовинні римляни не випадково говорили - "Mens sana in corpore sano", що означає - "Здоровий дух у здоровому тілі". За словами Апостола Павла: "Наше тіло є даром Святого Духа" (пор. 1 Кор. 6,19).

Всі стародавні народи вірили, що кожна людина має душу. Але одні думали, що душа є в кінці людини, інші, що в мозку, серці, нирках, а навіть у шлунку. Душа, хоч відмінна своєю природою від тіла, однак дуже тісно з'єднана з ним і з цієї єдності постає природа людини, бо душа робить людину людиною. Вона разом з тілом виконує всі життєві функції. Душа є джерелом і основою цілої величі й гідності людини. Душа має розум. Своїм розумом людина входить у світ. Людина ніколи не може віддати свою душу іншій людині.

Все у світі має свою вартість. Творець дав на землі життя кожній людині. За кожну людину вдавши Своє життя сам Господь наш Ісус Христос. "Бог бо так полюбив світ, що Сина Свого Єдиногородного дав, щоб кожен, хто вірує в Нього, не загинув, а жив життям вічним" (ів. 3,16).

Тільки душа і керована нею воля людини робить її володарем світу. Тільки завдяки душі людина переходить з місця на місце, приймає поживу, працює, живе і продовжує рід. В той же час людина повинна служити тільки Богу, бо Він є сенсом її життя. Покликання людини полягає в тому, що вона, як творіння, є здібна пізнавати, любити свого Творця, поставлена володарем над усіма земними творіннями, щоб ними керувати і користуватися благами, прославляти Творця.

Душа не тільки дає життя людині, але вона також надає їй характер, бо душа властиво створює людину. І хоч душа невидима, вона проявляється нашими чуттями і цілим тілом. Без душі немає життя [4].

З вище сказаного пропонуємо наступні висновки:

1. Душа вища від тіла й тому над ним панує навіть у сфері здоров'я.
2. Коли керує, то впливає або позитивно, або й негативно на тіло.
3. Важливо так спрямувати душу, щоб вона могла благодібно впливати на тіло. А це може здійснити лише чиста душа в Божій благодаті.
4. З цього випливає важливість старання про праведне, духовне життя.
5. Медичні кола та інші знавці природничих наук часто підкреслюють, що душа має великий вплив на добре почуття цілої людської особи.
6. Екзорцисти та священики часто зустрічаються із людьми, які мають різні відхилення (психічні) як соматичні так і психічні з причини занадто малого дбання про гідність душі людини як Божої дитини, що створена на Божий образ і подобу.

А тепер пропонуємо більш конкретніші аспекти впливу душі на здоров'я тіла. Коли ми згадали становище душі по відношенні до тіла, то мусимо вказати на контрольний аспект душі по відношенні до здоров'я, зглядно харчування.

Не забудьмо ще однієї речі, а це - сумління чи, як кажуть здавна, совісті. Хоча совість не є частинкою душі, але дана нам Господом Богом на морального інструктора душі та її починів. Душа завжди з сумлінням співпрацює або й не співпрацює на стан здоров'я та здорового харчування.

В передній статті книги "Лікуйся домашніми ліками" її автор Жайме Брюнінг, німець проживав у Бразилії, розглядає питання: хто є цивілізованим і хто ним не є. Він наводить слова лікаря - ліковика Люїза Петра Кастро де Карвальо, який запитує, чи той хто живе серед машин та автомобілів, чи той, хто живе серед Божої природи, створеної Господом є цивілізований? Відповідь єсна: хто втішається не штучними засобами, а проживає на лоні природи [1].

Душа людини повинна мати достовірну інформацію про споживання м'яса. Воно поживне, якщо його споживати в природному стані, як це роблять тварини. Печене чи смажене м'ясо не є добре поживне здоров'ю людини. Твердий сир спричиняє запори. Упромисловлені продукти, такі як білий цукор, маргарин та й інші штучні продукти харчування, а особливо ці, що довготривало зберігаються в бляшанках - вельми шкідливі організмові. Слід згадати, що маргарин виробляється з різних складників, а між ними з сірчаної кислоти та ржучої соди.

Якщо та кури, які вирощені на птахофабриках на продаж, а також рафінована олія, пшениця і рис позбавлений другої оболонки, металевий кухонний посуд та й сіль є небезпечні для здоров'я людини.

Примітивні народи не вживають солі, живуть горіхами та іншими лісовими овочами, але вони здорові та не мають проблем ні зі шлунком, ні з печінкою та загалом у травленні. Сіль зле впливає на слух і тиск та на зір людини.

Щодо вегетаріанців, тобто тих, що харчуються городиною, то загалом поміж ними не зустрінемо алкоголіків. Фрукти, які не є зрощувані трійливими речовинами, поживні та сприятливі організмові. Свого часу близько великої рисової плантації - Нова Галичина, місто Прудентопіль - Бразилія, проживав наш земляк із Сокальщини Василь Сидор. Власник плантації Діцель приходив щороку до п. Василя і просив продати йому рису. А коли наш земляк сказав: "та ж у вас цілі тонни цього зерна, то німець йому відповів: хочу їсти разом із моєю сім'єю чисте, а не отруєне зерно ..."

Давній досвід твердить і доказує, що якщо їсти білий хліб, то він не укріплює здоров'я, а бажано споживати тільки разовий з жита та й пшениці. Вельми поживна є соя, що поширена по цілому світі. Також спиртні напої є своєрідною отрутою для організму, навіть якщо вживаються у малих дозах. Ми цілком не потребуємо алкоголю, бо маємо в тілі свій власний "спиртзавод", що виробляє відповідне тепло.

Часто лікарі приписують антибіотики, а ми маємо просто під ногами природні антибіотики: часник, цибуля, мед і лимон. Останній з них допомагає при лікуванні близько двадцяти хвороб. Дорослій особі цілком не потрібно впиватися молоком, бо це страва для дітей.

Загальні зауваги для нашої душі й совісті

Вже згаданий автор Жайме (Яків) Брюнінг у брошурі "Тисячу висловів, щоб мати здоров'я" пише: "Природа - це Божий лікар і сам Бог відкрив книгу для своїх дітей на порятунок здоров'я. Арнольд Егрет твердить, що 99,99 % здоров'я чи слабості залежить від харчування" [2].

Коли людина хоче бути здоровою, щоб насправду у здоровому тілі була здорова душа, як здавна говорили римляни, то треба мати чисте повітря як вдень так і вночі. Швейцарка Люся - дружина лікаря Михайла Качалуби навіть зимою спала при відкритих вікнах, до чого важко було привикнути її чоловікові.

Ще слід підкреслити те, що не можна легковажити водою. Її слід споживати не перевареною, а джерельною і уживати до різного роду купелів.

Наші люди під цим оглядом не всі такі правдиві, як каже наступна приповідка: "Купаюся чи треба, чи не треба - два рази в рік". На утримання доброго здоров'я бажано пити чистий хлорид магnezії.

Великим добродієм людини є піст, що помагає не лише на душу, але й на тіло та й цілість людського здоров'я. Тварини зі свого інстинкту знають, що як з ними щось не в ладі, то не їдять, або шукають відповідного зілля. Це часто спостерігаємо на собаках, тощо.

Не будемо говорити тут про потребу руху, що безумовно благодійно діє на кровообіг та загальне позитивне почуття.

Знавці природного лікування звертають увагу теж на працю розуму, бо якщо людина - лінива, то найперше розумом. Людина має 14 трильйонів нейронів, а з них використовує не більше 4%. Ми збираємо в житті те, про що ми думаємо. І це бачимо на цілих народах. Для прикладу, японці, в яких маленька територія, перенаселена 120 мільйонами жителів, але вони потрапили створити третю економічну потугу по американцях і європейцях. Ті, що думають, не лише самі себе збагачують, але й цілі народи та й людство. Маємо на думці Тараса Шевченка, св. Йосафата Кунцевича та й інших.

Уважаймо добре, що страх, який притаманний душі, який виявляється тілесно, є однією з найбільших отруй душі і тіла. Ми самі своїм неактивним думанням викликаємо різні недуги, а саме оцим поганим думанням.

Статеве життя в подружжі та й опанування його поза ним мусить бути за мірою Божого закону та вказівок нашого сумління. А воно навіть і найбільшому "гуляці" пригадає: не чужолож і не гріши проти власного тіла сам, - бо це храм Святого Духа.

Недуги спричинені поганою душею

Людина, що надуживає Божих дарів собі на лихо і погибель впадає у психічні збурення та й попадає до психічної лікарні. Неврози переслідують тих, хто в старанні про здоров'я не ведеться здоровим глуздом і голосом сумління. Душевні збурення спричиняють: неправильний кровообіг, болі, що не мають фізичної причини, перешкоди в травленні, запори, безсоння. Вчені доказують, що рак - пістряк походить з неконтрольованих душевних переживань. Дуже зле і вбивчо впливають нерозумні та лукаві говоріння, що часто спричиняють серцеві недуги й наглу смерть.

Найкращим ліком для душі людини є Святі Тайни: сповідь (покаяння) та Євхаристія (св. Причастя), а отрутою для душі є кожен гріх як свідомий і добровільний злий вчинок.

ЛІТЕРАТУРА

1. Брюнінг Жайме. Лікуйся домашніми ліками. - Каскавел, Парана, Бразилія. -1978.
 2. Брюнінг Жайме. Тисячу висловів, щоб мати здоров'я. - Каскавел, Бразилія. - 1995.
 3. Жоліве Р. Курсо де філософія (португальською мовою). - Ріо де Жанейро, 1990.-237 с
- Марисюк о. М. Чи людина має душу? - В-во оо. Василян. - Жовква, 1938. -32

Л.І. КОТИК

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПОНЯТЬ ЦІКАВІСТЬ І ТУРИЗМ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ СУСПІЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я

Rozkрито роль фактора цікавості у розвитку туризму та формуванні суспільного здоров'я досліджуваної території.

Raskryta роль фактора интереса в развитии туризма та формировании общественного здоровья территории исследования.

The role of the development tourism and forming social health on the territory of research the factor of interest have been considered.

Побудова інформаційного суспільства, всезагальні процеси політико-економічної глобалізації й гуманізації суспільного життя спричинили глибинні трансформації сфер людської діяльності в тому числі й тих складових, які безпосередньо впливають на формування суспільного здоров'я. На перше місце вийшла науково-технічна складова, яка координує, організовує спрямовує розвиток та функціонування усіх секторів господарства, які забезпечують потреби людини, в тому числі й сфери відпочинку. Останній в епоху пришвидшення загального темпу життя, виникнення "синдрому міст", "синдрому білих комірців", "синдрому суми нових міст", поширення "урбаністичних фобій" та до цього часу незнаних науці алергетичних захворювань відводиться вагома роль у забезпеченні й підтриманні належного рівня суспільного здоров'я на досліджуваній території. Однією із складових сфери дозвілля ("вільного часу") є туризм.

На сьогодні в науковій літературі не існує однозначного підходу до визначення поняття "туризм". Одні вчені трактують його з позиції подорожі, тимчасового переміщення людей (В.А. Квартальов, Н.І. Кабушкін, С.П. Кузик, М.П. Мальська, В. Худо), інші розглядають у руслі економічних систем (Голиков А.П., Олійник Я.Б., Степаненко А.В.), синонімізують з відпочинком, рекреацією і т.д.¹. Проте, всі без виключення вчені, наголошують на певному комплексі психологічних чуттєво-емоційних переживань, відчуттів притаманних особистості, що стимулюють її прагненням туристом, здійснити туристичну подорож. Цей комплекс переживань узагальнено можна назвати прагненням пізнання, або простіше, цікавістю.

Первинно, згідно "Великого тлумачного словника сучасної української мови" цікавість – це бажання, намагання дізнатися про щось в усіх подробицях; увага до когось, чогось; уважливність [1, с. 1365].

Цікавість, як стимул туризму, розглядається у науковій літературі вже давно. Так, ще в 1942 р. вчена-географ Олена Степанів у статті "Мандруймо по рідному краю" [5] розкриває поряд з організаційними сторонами туристичної діяльності (мандрівками, як їх називає автор. – Л.К.) і психологічні моменти. Зокрема вона пише: "Любов до рідного краю, що зароджується природно від щасливих днів людського життя, поглиблюється з часом через пізнання усіх закутків рідної землі, почавши від найближчого оточення, аж до її найдальших меж". Авторка також оконтурює "географію цікавості пізнання" – будь-яку околицю, бо "всюди знайдете своєрідну красу природи

¹ Див.: Котик Л.І. Субкультурне середовище міст та психічне здоров'я особистості // Здоровий спосіб життя: 36 наук. статей. – Вип. 7 – Львів: Вид-во ПП „Бодлак”, 2005. – 92 с. – С. 34–37.

² Більш детально підходи до сучасного розуміння поняття "туризм" вже були висвітлені нами в попередніх номерах часопису. Див.: Котик Л.І. Дефініція поняття "туризм" у контексті формування суспільства (огляд літературних джерел) // Здоровий спосіб життя: 36 наук. статей (ІІ міської) наук.-практ. конф. (17–18 вересня 2004 р., м. Славута). – Львів: ПП «Бодлак», 2004. – 128 с. – С. 47–51.